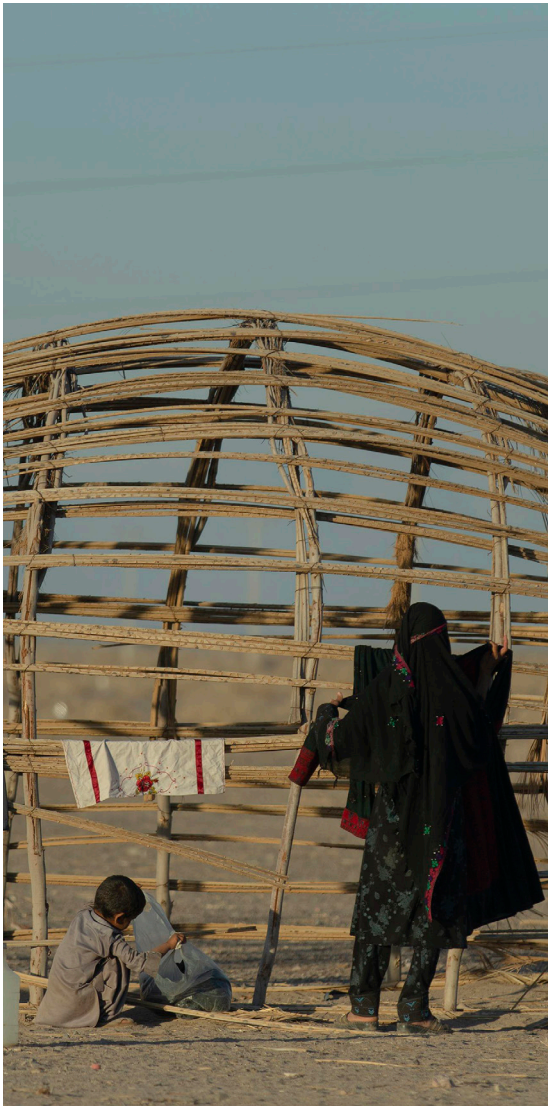

มองประชากร “กลุ่มเปราะบาง” ชายแดนใต้ ผ่านแนวคิด “เมืองที่ไม่ทอดทิ้งผู้คน”

โดย: ดิเรก ฆมานมานะ

เกริ่นนำ

บทความนี้มุ่งเน้นนำเสนอมุมมองของผู้เขียนที่สะท้อนภาพประชากรกลุ่มเปราะบางที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านแนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งกัน โดยเนื้อหาที่นำเสนอจะเป็นเนื้อหาที่เรียบเรียงผ่านประสบการณ์ของผู้เขียนเอง ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนในรายวิชา 427 - 412 สังคมวิทยาของกลุ่มเปราะบาง ซึ่งเป็นวิชาเลือกในหลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อีกทั้งนำเสนอเนื้อหาผ่านชิ้นงานนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานี้ใน 2 ภาคการศึกษา ได้แก่ ภาคการศึกษาที่ 2/2566 และ 2/2567 ยิ่งไปกว่านั้นผู้เขียนได้เรียนรู้แนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งกัน ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมกับสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) หลายครั้งในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา ทำให้เข้าใจหลักการและแนวคิดในเรื่องนี้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังใช้แนวคิดนี้มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนในหลายวิชาผ่านกิจกรรมเดินเมือง เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของตนเอง ผ่านการสังเกตรวมถึงการพูดคุยกับผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน ได้เรียนรู้และเข้าใจว่ามีผู้คนกลุ่มใดบ้างที่อาจถูกละทิ้งหรือละเลยไปจากสังคม

รายวิชา 427-412 สังคมวิทยาของกลุ่มเปราะบาง มีคำอธิบายรายวิชา กล่าวคือ แนวคิดพื้นฐาน นัยสำคัญของกลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย การดำเนินชีวิต การพัฒนาของกลุ่มเปราะบาง สภาพปัญหาของกลุ่มเปราะบาง ทั้งในสังคมไทยและในพื้นที่ชายแดนใต้ โดยเนื้อหาของรายวิชานี้ ประกอบด้วย สถานการณ์ของกลุ่มเปราะบาง ประชากรกลุ่มเปราะบาง แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มเปราะบาง ความเหลื่อมล้ำ สิทธิมนุษยชนกลุ่มเปราะบาง กลุ่มเปราะบางในมิติต่าง ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบาง และกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ 3 จังหวัด

ชายแดนภาคใต้ จากคำอธิบายและเนื้อหาวิทยามีความน่าสนใจและเพียงพอที่จะใช้ในการทำความเข้าใจและอธิบายกลุ่มเปราะบางในมิติต่าง ๆ ทั้งมิติด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และอื่น ๆ รวมถึงความยากลำบากในการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ และมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนสูง อีกทั้งการได้รับการยอมรับและให้เกียรติในการอยู่ในสังคมที่มีความเท่าเทียมและเสมอภาคมาน้อยเพียงใด

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมกับ สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) หลายครั้ง โดยเข้าร่วมกิจกรรมผ่านโครงการที่ชื่อว่า MIDL (Media Information and Digital Literacy) for Inclusive Cities ทำให้มีความเข้าใจแนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งกัน กล่าวคือเป็นแนวคิดที่ ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงคนเล็กคนน้อย รวมถึงกลุ่มคนเปราะบางต่าง ๆ อีกทั้งเกิดมุมมองใหม่ ๆ ในการมองเมืองที่เปลี่ยนไป ให้มีความสำคัญกับการทำให้เมืองเป็นเมืองที่ตอบโจทย์ชีวิตของทุกคน ไม่ทอดทิ้งและไม่ละเลยให้ใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งต้องกลายเป็นคนชายขอบ หรือถูกกีดกันจากการใช้ชีวิต รวมถึงการได้รับความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตประจำวัน และที่สำคัญคนทุกคนต้องได้รับโอกาสจากการมีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่และเอื้อประโยชน์ให้กับประชากรทุกกลุ่มที่อาศัยอยู่ในเมืองนั้น ๆ

ประชากรกลุ่มเปราะบางชายแดนใต้

ประชากรกลุ่มเปราะบาง มีความหมายครอบคลุมถึง ประชากรที่ (หรือถูกทำให้) อ่อนแอ หรืออ่อนด้อย ไม่มีกำลังและความสามารถมากพอที่จะรับมือกับปัญหาที่เข้ามากระทบ รวมทั้งไม่สามารถจะคาดการณ์หรือวางแผนล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพว่าเมื่อ

เกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นจะจัดการอย่างไร และเมื่อได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นอยู่ในสภาพที่เสียหลักล้มหรือบอบช้ำ แล้วจะสามารถลุกขึ้นและกลับคืนสู่สภาพที่เป็นปกติได้อย่างไร (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560) ดังนั้นประชากรกลุ่มเปราะบางจึงมีความหมายครอบคลุมเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้หญิง คนเร่ร่อน/คนไร้บ้าน กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ผู้พิการทางกายและจิต คนที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและการเรียน ขนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์คนที่มีปัญหาสถานะบุคคล คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ คนพลัดถิ่น ผู้ต้องขัง คนยากจน และแรงงานต่างด้าว ในขณะที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้กล่าวถึงประชากรกลุ่มเปราะบางซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลเป้าหมายในการกิจของกระทรวง พม. ได้แก่ เด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก บุคคลที่ไร้ที่อยู่อาศัยและมีรายได้ไม่เพียงพอ

พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีประชากรกลุ่มเปราะบางตามนิยามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจำนวนมาก นอกจากนั้นในพื้นที่ยังมีกลุ่มคนเปราะบางที่เกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบ ได้แก่ คนพิการที่ถูกกลั่นแกล้งจากการก่อความไม่สงบ หญิงหม้ายและเด็กกำพร้า ผู้ต้องหาคดีความมั่นคงที่มีหลายกรณีถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยการถูกซ้อมทรมาน และอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ชาวมลายูมุสลิมถึงแม้ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากในพื้นที่ แต่เมื่อเทียบกับประชากรไทยทั้งหมดชาวมลายูมุสลิมก็ยังถือว่าเป็นสัดส่วนที่ยังน้อย นอกจากนั้นในพื้นที่ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองชาวมานี ชาวโอรัง อัสลี ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดยะลา และนราธิวาส ที่ส่วนหนึ่งยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการมีบัตรประชาชน การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ

ต่าง ๆ รวมถึงการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย จากประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมา ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองของสังคมของกลุ่มคนเปราะบาง ที่ยังคงต้องได้รับการใส่ใจและไม่ละเลยจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้คนในสังคมทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค รวมถึงการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกับประชากรกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม

ครอบครัวเปราะบางและครัวเรือนเปราะบาง

เมื่อพูดถึงประชากรกลุ่มเปราะบางแล้ว ก็ต้องกล่าวถึงครอบครัวเปราะบางและครัวเรือนเปราะบางด้วย เนื่องจากกลุ่มเปราะบางบางกลุ่มไม่สามารถอยู่ได้เพียงลำพัง จำเป็นต้องมีผู้ดูแล เช่น คนพิการและเด็ก เป็นต้น โดยรายละเอียดของครัวเรือนเปราะบางและครอบครัวเปราะบาง สามารถนำเสนอได้ ดังนี้

ครอบครัวเปราะบาง ความเปราะบางของครอบครัว เกิดขึ้นได้จากมิติต่าง ๆ ที่บั่นทอนให้ครอบครัวไทยสูญเสียหรือขาดเสถียรภาพ ประกอบด้วยมิติเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ ภัยพิบัติและสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ภายในและระหว่างสมาชิกครอบครัว เพศ วัย และประวัติดีชีวิตร ซึ่งในหลายครอบครัวประสบกับ ความเปราะบางทับซ้อนหลายมิติในคราวเดียวกัน โดยที่มิติความเปราะบางที่พบมากที่สุดในปัจจุบันคือ มิติเศรษฐกิจ (ความยากจน) และสุขภาพ (ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล) โดยเฉพาะในประชาชนระดับล่าง ซึ่งนำไปสู่การขาดโอกาสในการพัฒนาชีวิต (ภูเบศร์ สมุทรจักร และคณะ, 2562)

ครัวเรือนเปราะบาง เป็นครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากคนอื่น เช่น ครอบครัวยากจนที่มีเด็กเล็ก แม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยติดเตียง มีปัญหาที่อยู่อาศัย จำเป็นต้องร่วม

กันพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มดังกล่าวอย่างเร่งด่วนจริงจัง และต่อเนื่อง โดยระดับของความเปราะบางของครัวเรือน มี 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับ 0 ครัวเรือนไม่ตกมิติด้านรายได้ มีบุคคลในภาวะพึ่งพิง ระดับ 1 ครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีปัญหาที่อยู่อาศัย ระดับ 2 ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง 1 – 2 คน (อาทิ เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย ติดเตียง เป็นต้น) และระดับ 3 ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงมากกว่า 2 คน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

นอกจากนั้น ครอบครัวเปราะบางชายแดนใต้ในมุมมองของผู้เขียน ที่ได้แลกเปลี่ยนไว้ในเวทีเสวนา “วิกฤตความอยู่รอดของครอบครัวเปราะบางในสถานการณ์โควิด-19” ซึ่งสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ร่วมกันจัดขึ้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2564 โดยในเวทีเสวนาดังกล่าว ผู้เขียนได้แลกเปลี่ยนมุมมองครอบครัวเปราะบางในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ไว้ว่า มีความต่างกับครอบครัวเมืองในหลายประเด็น เช่น ความเชื่อ วิถีวัฒนธรรมมุสลิม ส่งผลให้การฉีดวัคซีนป้องกันโควิดนั้น ภรรยาและลูกจะต้องให้สามี/พ่อเห็นชอบก่อนจึงจะฉีดได้ ครอบครัวที่เป็นหญิงหม้ายจากการสูญเสียสามีที่ติดโควิด ไม่สามารถค้าขายได้ ทำให้ไม่มีรายได้ ดังนั้น วันนี้อาจพึ่งพาอยู่อย่างเดียวยังคงไม่ได้ นอกจากภาครัฐจะส่งเสริมสวัสดิการแล้ว รัฐยังต้องกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองบนบริบทวัฒนธรรมของเขาได้ เช่น ปรับปรุงระเบียบให้คล่องตัวเพื่อหนุนภาคประชาสังคมหรือองค์กรพัฒนาเอกชน โรงเรียน วัด มัสยิด ให้มีส่วนร่วมในการทำงานเสริมพลังภาครัฐ เป็นต้น

แนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งผู้คน

ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต่างให้ความสำคัญกับแนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งผู้คน (Inclusive Cities) โดยจากข้อมูลที่เพจ Bedrock ได้สรุปและเผยแพร่ไว้เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2566 ในบทความ “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” สร้างเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนจากองค์การสหประชาชาติ ซึ่งสะท้อนแนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งกันได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นความยั่งยืนในทุกมิติ กล่าวคือ “เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน” เป็นเมืองที่มีการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน มีความปลอดภัย การคมนาคมมีระบบสาธารณูปโภคที่ดี รวมทั้งยังมีสิ่งแวดล้อม การศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน และวัฒนธรรมที่ดีงามด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้แต่ละท้องถิ่นสามารถสร้างขึ้นมาได้ โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ไว้ 17 ข้อด้วยกัน โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างเป้าหมายที่สอดคล้องกับกลุ่มเปราะบางโดยตรง ตัวอย่างเช่น เป้าหมายที่ 1 : No Poverty เป็นการลดความยากจนทุกมิติให้แก่คนทุกกลุ่ม ทั้งชาย หญิง เด็ก คนยากจน และกลุ่มคนเปราะบางให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรและบริการขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากร บริการขั้นพื้นฐาน และเตรียมพร้อมวางแผนช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยพิบัติ เช่น การจัดหาเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ เบี่ยงผู้สูงอายุและคนทุพพลภาพ ให้สามารถวางแผนหรือแจกจ่ายได้อย่างเท่าเทียม เป้าหมายที่ 2 : Zero Hunger เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เข้าถึงอาหารปลอดภัย ยุกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 3 : Good Health and Well-being เป็นการมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกวัย เป้าหมายที่ 4 : Quality Education เป็นการได้รับ

การศึกษาที่มีคุณภาพครอบคลุมและเท่าเทียม พร้อมสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากการเข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึงจะช่วยยกระดับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ปิดช่องว่างทางสังคม สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติได้ เป้าหมายที่ 5 : Gender Equality เป็นการสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมอำนาจให้แก่สตรีและเด็กหญิง เป้าหมายที่ 10 : Reduced Inequalities เป็นการลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ อาจเริ่มวางแผนหรือออกแบบโครงการยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับคนยากจนและกลุ่มคนด้อยโอกาส เป้าหมายที่ 16 : Peace, Justice, and Strong Institutions เป็นการส่งเสริมสังคมที่สงบสุข ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม สร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบในระดับ

จะเห็นได้ว่าแนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งกัน จะให้ความสำคัญการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียม ความเสมอภาคและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น รวมถึงคำนึงถึงมิติสิทธิมนุษยชนอีกด้วย ซึ่งประเด็นเหล่านี้กลุ่มเปราะบางจะถูกละเลยมากกว่ากลุ่มประชากรทั่วไปในสังคม

ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมและสิทธิมนุษยชนสำหรับกลุ่มเปราะบาง

นักสิทธิมนุษยชนมักเรียกประชากรกลุ่มเปราะบางว่าประชากรกลุ่มเฉพาะ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนในส่วนนี้ขอนำเสนอประเภทของสิทธิ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพ และความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะ

ได้รับการพิจารณาดีในศาลอย่างยุติธรรม โดยผู้พิพากษาที่มีอิสระสิทธิในการได้รับสัญชาติ เสรีภาพของศาสนิกชนในการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อถือ 2) สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเอง ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี 3) สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินการได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง 4) สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว และ 5) สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติกิจตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจด้านการแสดงศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบังคับ

หากพิจารณามิตินิยามกลุ่มเปราะบางที่กล่าวมาข้างต้น อาจพูดได้ว่าประชากรกลุ่มเปราะบางเป็นผู้ถูกปฏิบัติโดยละเลย/ละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้ง 5 ด้าน ภายใต้บริบทสังคมไทยที่มีความเหลื่อมล้ำเป็นอันดับต้น ๆ ของโลกแม้แต่ประชากรทั่วไปในสังคมก็อยู่ภายใต้ความเหลื่อมล้ำเช่นกัน การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนเปราะบาง ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังในเรือนจำไม่มีสิทธิเลือกตั้ง กลุ่ม LGBTQ+ ถูกเลือกปฏิบัติ

จากการจ้างงาน กลุ่มคนพิการที่ได้รับค่าจ้างน้อยกว่าคนทั่วไป และกลุ่มแรงงานข้ามชาติไม่สามารถเข้าถึงระบบสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่เท่าเทียม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าประชากรกลุ่มเปราะบางเป็นกลุ่มที่ถูกแบ่งแยก กดทับ ละเลย และถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนมากที่สุดภายใต้สังคมที่เหลื่อมล้ำ ทั้งนี้ปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะเปราะบางอันนำไปสู่การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน อาจเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ กล่าวคือความเปราะบางที่เกิดจากลักษณะทางธรรมชาติและสุขภาพร่างกาย ความเปราะบางเนื่องจากการเป็นชนกลุ่มน้อย ต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม ความเปราะบางจากการถูกจำกัดอิสรภาพ หรือกักขังจองจำ ความเปราะบางเนื่องจากความยากจน และความเปราะบางที่เกิดจากโครงสร้างสังคมที่ไม่เป็นธรรม

ประชากรกลุ่มเปราะบางเด่นชัดในมุมมองของนักศึกษา

มุมมองของนักศึกษาในรายวิชา 427-412 สังคมวิทยาของกลุ่มเปราะบาง เมื่อพูดถึงกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นักศึกษาก็จะนึกถึงผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กและเยาวชน LGBTQ+ กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ต้องขัง และแรงงานข้ามชาติ ซึ่งประชากรเหล่านี้จะเป็นประชากรที่นักศึกษาประสบและพบเห็นทั้งในภูมิภาคนาของนักศึกษา และขณะที่ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ดังตัวอย่างมุมมองของนักศึกษาที่สะท้อนผ่านงานกลุ่มเกี่ยวกับกลุ่มเปราะบางชายแดนใต้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้สูงอายุ มีความเปราะบางเนื่องจากต้องอาศัยอยู่ในสภาพที่อยู่อาศัยที่ไม่เหมาะสม เช่น บ้านทรุดโทรม หรืออาศัยอยู่เพียงลำพัง มักมีความเสี่ยงต่ออาชญากรรมต่าง ๆ เช่น การถูก

ลักษณะสิ่งของในบ้าน การถูกข่มขืนหรือถูกทำร้ายร่างกายที่เขาไม่สามารถต่อสู้ได้ ยิ่งไปกว่านั้นยังเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายในภาวะภัยพิบัติมากกว่าคนกลุ่มอื่น เนื่องจากภาวะสุขภาพและข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้ยากต่อการเตรียมพร้อมและรับมือกับภัยพิบัติส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บและเจ็บป่วยจากสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ และผู้สูงอายุต้องการการดูแลที่มากขึ้น

เด็กและเยาวชน จะเห็นได้ว่าการดำเนินชีวิตในพื้นที่ความสงบส่งผลต่อความเปราะบางในมิติที่มากกว่าเด็กและเยาวชนในพื้นที่อื่น กล่าวคือการกลายเป็นเด็กกำพร้าจากการสูญเสียบุคคลในครอบครัว การตกเป็นผู้ต้องสงสัย ถูกดำเนินคดีและคุมขัง การพลัดพรากจากครอบครัวในกรณีที่คนในครอบครัวถูกกล่าวหาว่าเห็นต่างจากรัฐ และการเสียชีวิตและบาดเจ็บ มีความบกพร่องทางร่างกาย (คนพิการ) เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้มีโครงสร้างหรือทุนทางสังคมรวมทั้งรูปแบบทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตในชุมชนและกลไกทางสังคม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีศาสนาโดยเฉพาะประกอบกับเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่เกิดขึ้นนำไปสู่ผลกระทบอย่างต่อเนื่องในหลายมิติ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา เป็นต้น

คนพิการ แม้ว่าประเทศไทยจะกำหนดให้มีการส่งเสริมเด็กพิการในโรงเรียนกระแสหลัก แต่การขาดครูเฉพาะด้าน ทรัพยากร รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น อักษรเบรลล์ภาษามือ ทางลาด และห้องสุขาที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชากรมุสลิมส่วนใหญ่ การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ทำให้เด็กพิการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีทางเลือกจำกัดในด้านการศึกษา สำหรับคนพิการในวัยผู้ใหญ่ยังไม่สามารถได้รับสิทธิประโยชน์จากรายได้ผู้

จำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาลไทยซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดสรรตัว 1.3 ล้านใบให้กับผู้ขายที่มีความพิการซึ่งโครงการนี้ไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากลักษณะของอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการพนันซึ่งเป็นสิ่งผิดหลักการศาสนาอิสลาม

LGBTQ+ ในพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในสังคมภายใต้ความเชื่อ ศาสนา และสังคม ที่ค่อนข้างเข้มงวดอย่าง 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่คนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมที่มีหลักการแนวคิดทางศาสนา แต่พื้นที่นี้ก็เต็มไปด้วยความหลากหลายทางเพศไม่ต่างอะไรกับพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย แต่สิ่งที่ LGBTQ+ ต้องเผชิญอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของพวกเขา เช่น การเลือกปฏิบัติ การถูกรังเกียจ การไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัว คนรอบข้างและสังคม และการถูกตีตราว่าเป็นคนบาปในมิติศาสนา ประเด็นเหล่านี้ส่งผลทำให้เป็นประสบการณ์ที่ยากลำบากในการเปิดเผยตัวตนในพื้นที่ที่มีความเคร่งครัดในศาสนาเช่นพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะบุคคล ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีกลุ่มไอร์ ถัง อัสลี หรือชนเผ่ามามานีเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมในภาคใต้ของไทยที่ดำรงวิถีชีวิตแบบเร่ร่อนและพึ่งพาธรรมชาติ แต่ในช่วงหลังวิถีชีวิตของพวกเขาเริ่มเปลี่ยนไปเมื่อรัฐพยายามจัดระเบียบและให้สิทธิทางกฎหมาย เช่น การให้บัตรประชาชนและตั้งถิ่นฐานถาวร อย่างไรก็ตามความพยายามเหล่านี้กลับส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยปัจจุบัน ไอร์ ถัง อัสลีต้องเผชิญกับปัญหาความแปลกแยก ถูกนำไปแสดงเป็นสิ่งแปลกใหม่เพื่อการท่องเที่ยว และบางกลุ่มต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมากขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและการใช้ชีวิต แม้รัฐจะมีเจตนาดี แต่อาจกลายเป็นการละเมิดสิทธิและบังคับให้พวกเขา

ปรับตัวในแบบที่ขัดกับอัตลักษณ์ของตนเอง

มุมมองของนักศึกษาที่สะท้อนผ่านงานกลุ่มเกี่ยวกับกลุ่มเปราะบางชายแดนใต้ แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำ การขาดโอกาส และการไม่เข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ของกลุ่มคนเปราะบางเหล่านี้ ซึ่งผู้คนเหล่านี้ก็ยังคงต้องดำเนินชีวิตในสังคม และยังคงหวังว่าสักวันหนึ่งพวกเขาจะสามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างแท้จริง ได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเมือง พัฒนาสังคมในฐานะพลเมืองของสังคมที่มีความเท่าเทียมกัน

เสียงสะท้อนจากคนพิการภายใต้โครงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

คนพิการเป็นหนึ่งในกลุ่มเปราะบางอีกกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับความใส่ใจ ให้เป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่ไม่ทอดทิ้งกัน โดยผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานโครงการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ภายใต้หัวข้อ “Universal Design: อารยสถาปัตย์เพื่อสิทธิคนพิการ” จัดขึ้น ภายใต้บันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ระหว่างคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยเล็งเห็นว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มีปัญหาเรื่องคนพิการ ซึ่งถือเป็นกลุ่มเปราะบาง ที่อาจถูกเลือกปฏิบัติหรือเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ เท่าที่ควร ประกอบกับประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเครือข่ายอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ส่งผลให้ประเทศไทยมีข้อผูกพันที่จะต้องส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการอย่างทั่วถึง รวมทั้งจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในทุกรูปแบบ รวมถึงพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 กำหนดให้คนพิการมีสิทธิเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้

จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ โดยงานครั้งนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2567 ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยมีความคาดหวังว่าหน่วยงานภาครัฐจะตระหนักถึงสิทธิของคนพิการ โดยจัดบริการสาธารณะ และจัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือดูแลคนพิการอย่างทั่วถึงตามหลักสิทธิมนุษยชน และเป็นเวทีข้อเสนอแนะให้จังหวัดปัตตานีนำไปสู่การติดตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามนโยบายการพัฒนาแนวทางสิทธิของคนพิการทั้งในระดับประเทศและระดับสากล เพื่อให้สิทธิคนพิการได้รับการยอมรับมากขึ้น

โดยในงานครั้งนั้นนายอนุวัฒน์ มาหะมะ นักศึกษาสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ลูกศิษย์ของผู้เขียน ซึ่งเป็นผู้พิการด้านการเคลื่อนไหว ได้ขึ้นกล่าวสุนทรพจน์ โดยเนื้อหาส่วนหนึ่งได้พูดถึง การเลือกเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีจุดเริ่มต้นมาจากการตัดสินใจในการเลือกมหาวิทยาลัยเพื่อเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษา สาเหตุที่ทำให้เลือกมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เนื่องจาก ม.อ. ปัตตานี เป็นมหาวิทยาลัยที่ติดหนึ่งในมหาวิทยาลัยระดับประเทศมีคณะและสาขาที่หลากหลาย สามารถเลือกให้เหมาะสมกับความสนใจและตามความถนัดในการเรียน อีกทั้งมีแหล่งงานรองรับในการฝึกงานและการทำงาน พร้อมทั้งเป็นมหาวิทยาลัยใกล้บ้าน ไป-กลับ สะดวกในการเดินทางกลับบ้าน เสาร์-อาทิตย์ เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น นายอนุวัฒน์ มาหะมะ ยังกล่าวอีกว่า ม.อ. เป็นมหาวิทยาลัยแห่งโอกาส ในการเปิดรับคนพิการ ในการเข้าศึกษาเล่าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา พร้อมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกหลายอย่างแก่คนพิการ เช่น ห้องน้ำผู้พิการ รถวางไฟฟ้า เป็นต้น ประสพการณ์การใช้ชีวิตของนักศึกษาผู้มีปัญหาบกพร่องทางการเคลื่อนไหวในรั้วมหาวิทยาลัยตลอด 3 ปี จะใช้

เดินทางสัญจรไปเรียนที่ตึกเรียนด้วยรถรางไฟฟ้า หรือ การอาศัยซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ ในการไปเรียน เป็นต้น กิจกรรมประจำวันและการใช้ชีวิตจะเน้นเรียนอยู่ ห้องสมุดจอห์นเอฟ และหอพักนักศึกษา โดยอยู่ภายใน บริเวณมหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่ บางครั้งจะเดิน ออกไปหรือใช้บริการรถตุ๊ก ๆ เพื่อไปซื้อของกินที่ ตลาดกรีนมาร์เก็ตหน้ามหาวิทยาลัย สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง เป็นต้น กล่าวโดยสรุป ประสบการณ์ในการใช้ ชีวิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นสถานที่ในการฝึกลองใช้ทักษะชีวิต การกิน การอยู่ การเรียน การใช้ชีวิต นอกเหนือจากการดูแลของพ่อแม่ ในช่วงที่เรียนระดับมัธยมศึกษา

นอกจากนั้นยังมีเสียงสะท้อนจากตัวแทนคนพิการ ที่เข้าร่วมเสวนา มีประเด็นที่น่าสนใจ ตัวอย่างเช่น คน พิการอยากให้มีทางลาดในมัสยิดเนื่องจากคนพิการ ก็มีความประสงค์จะได้ปฏิบัติศาสนกิจได้ด้วยตนเอง และรู้สึกเป็นภาระหากจะต้องให้คนอื่นต้องอุ้มตนเอง ไปละหมาด นอกจากนั้น สิ่งที่คนพิการฝากให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญคือเรื่องกายอุปกรณ์สำหรับ คนพิการ เช่น ไม่เท้าหรือวีลแชร์ หากถ้าสามารถจัด เตรียมไว้ได้อย่างเพียงพอก็จะช่วยให้คนพิการใช้ชีวิต ได้ง่ายขึ้น และลดการพึ่งพาคนได้ เป็นการเสริมพลัง และสร้างความมั่นใจให้คนพิการได้อีกทางหนึ่งด้วย และอีกประเด็นที่น่าสนใจคือการจ้างงานคนพิการ ผ่านกองทุนคนพิการที่สถานประกอบการที่มีลูกจ้าง เกิน 100 คน สถานประกอบการเหล่านั้นจะต้องจ้าง คนพิการ 1 คน และเพื่ออำนวยความสะดวกให้สถาน ประกอบการที่ไม่มีความพร้อมในการจ้างคนพิการไป ทำงานในสถานประกอบการ สามารถจ้างคนพิการ ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์แทนได้ แต่โครงการ เหล่านี้มักจะมาไม่ถึงคนพิการในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ จึงอยากฝากประเด็นนี้ไปให้ผู้ที่เกี่ยวข้องช่วย ดำเนินการแก้ไขให้ด้วย

เทศบาลนครยะลา กรณีตัวอย่างเมืองที่ไม่ทอดทิ้งกลุ่มเปราะบางชายแดนใต้

ข้อมูลจากเวทีเสวนา “ไปด้วยกัน ไม่ได้ไกล: ตีโจทย์ เมืองยุคใหม่ ไม่ให้ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ซึ่งจัดโดย 101 PUB และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) สะท้อนให้เห็นว่า เทศบาลนครยะลาเป็นกรณีตัวอย่างเมืองในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่ทอดทิ้งประชากรกลุ่ม เปราะบาง กล่าวคือนายพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนมเจริญ นายก เทศบาลนครยะลาได้ให้ความสำคัญกับประเด็นเมืองที่ ไม่ทอดทิ้งกลุ่มเปราะบาง ดังจะเห็นได้จากการให้ ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมของประชากรทุกกลุ่ม แต่ก็ยังพบว่าคนกลุ่มใหญ่ที่รวมออกเสียงเพื่อการ พัฒนาเมืองบ่อยครั้งมักไม่ใช่นชนชั้นล่าง ซึ่งอาจถูก ทอดทิ้งหากผู้กำหนดนโยบายไม่ออกแบบกลไกเพื่อ ขยายเสียงเล็ก ๆ เหล่านี้ ในฐานะนายกเทศมนตรีนคร ยะลา มีความศรัทธาในความเข้มแข็งของท้องถิ่น เพราะเชื่อว่าท้องถิ่นที่ก้าวหน้า มอบคุณภาพชีวิตที่ดี ให้ผู้อาศัยได้ และเป็นก้าวแรกสู่สังคมที่เป็นธรรมทั้ง ในระดับชุมชนและระดับประเทศ โดยดำเนินการผ่าน การทำความรู้จักผู้คนในเมืองทุกคนเพื่อตอบสนอง ความต้องการที่หลากหลาย เพื่อหลีกเลี่ยงกับดัก ชนชั้นสร้างสรรค์ ซึ่งระหว่างการระบาดของไวรัส โควิด-19 ได้มีการลงพื้นที่และได้เห็นว่าเป็นเด็ก ๆ ในเขต เทศบาลยากจนเกือบทั้งหมด ช่วงนั้น ธนาคารโลก บอกว่าเด็กจะมีภาวะการเรียนรู้ถดถอย (learning loss) จึงดำเนินการจัดการให้ทุกคนมีแท็บเล็ต เพราะ เมื่อหกลบแล้วยังคุ้ม สำหรับเด็กโต เรามีบริการให้ คำปรึกษารายบุคคลเพื่อให้เข้าใจความถนัดและ ความต้องการก่อนจะไปต่อระดับสูงขึ้น เพราะเด็ก กลุ่มนี้มีต้นทุนต่ำ เราต้องช่วยให้พวกเขาได้รับการ พัฒนาที่เท่าเทียมกับเด็ก ๆ ในพื้นที่อื่น อีกทั้งยังสนใจ การอุดช่องว่างทางเศรษฐกิจของเหล่าผู้ปกครอง

ด้วยการหารือกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization – ILO) เพื่อจัดบริการให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการ เพราะเทศบาลไม่มีงบประมาณเพียงพอ ด้วยความหวังว่าหากสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ให้ผู้ประกอบการได้ โอกาสในชีวิตของคนเหล่านี้ก็จะถูกส่งต่อไปถึงเด็ก ๆ ด้วย

นายกเทศมนตรียังยอมรับว่าเทศบาลไม่อาจช่วยเหลือทุกคนได้ แต่ควรช่วยเหลือได้มากกว่านี้ เนื่องจากได้เห็นผู้สูงอายุติดเตียงจำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่ยากจน ลูกหลานจึงต้องว่างงานตามหาอาหารไว้ให้เพราะต้องไปทำงาน แต่ผู้สูงอายุไม่สามารถรับประทานอาหารเองได้ งานตามหาเหล่านี้จึงมีผลตอบแทนที่ต่ำ เทศบาลจึงคาดหวังว่าจะติดตั้งกล่องวงจรปิดให้ลูกหลานเห็นความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ แต่ทำไม่ได้ด้วยข้อบังคับต่าง ๆ ทำได้เพียงติดตั้งอุปกรณ์ขยายสัญญาณไวไฟเพื่อเลี้ยงระยะเบียบนั้น ดังนั้นสังคมไทยควรเปลี่ยนวิธีคิด อย่าตั้งต้นมานั่งคิดว่าจะเลี้ยงระยะเบียบอย่างไร มานั่งคิดดีกว่าว่าวันนี้จะสร้างสรรค์อะไรให้ประชาชน ถ้าจะทำให้ท้องถิ่นดูดซับความเหลื่อมล้ำได้ เราต้องแก้ไขอะไรอีกมาก นอกจากนั้นยังมีการผูกขาดอำนาจการตัดสินใจของส่วนกลางที่หลายครั้งมาตรการและนโยบายต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกับการเติบโตของท้องถิ่น อาทิ มาตรการทางภาษีที่กำหนดโดยกระทรวงการคลัง ที่กำหนดให้ยะลาเป็นเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 3 ซึ่งผู้ได้ประโยชน์สูงสุดคือนายทุน ซึ่งการลดอำนาจการตัดสินใจของท้องถิ่นเช่นนี้มีแต่จะซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำระหว่างเมือง เมื่อทรัพยากรกระจุกอยู่ในกรุงเทพมหานคร ไม่กระจายไปตอบสนองความต้องการของพื้นที่ต่าง ๆ ย่อมทวีความเข้มข้นของความเคลื่อนไหวท้องถิ่นนิยมเพื่อชิงทรัพยากรไปพัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งแม้จะมีข้อดี แต่ก็ดูถึงความเท่าเทียมระหว่างเมืองเช่นกัน อีกประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับระเบียบคือบางครั้งในการตรวจสอบ

ค่าว่าความคุ้มค่านี้เป็นปัญหาอย่างมาก เช่นกรณีทางลาดสำหรับผู้พิการ มีผู้ใช้สิบลคน งบประมาณสองล้านบาท หน่วยงานตรวจสอบบอกว่าไม่คุ้มค่า แต่เทศบาลมองว่าเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นต้องตีความกันให้ได้ว่าความคุ้มค่าคืออะไร เทศบาลในฐานะผู้ดูแลท้องถิ่นมีความพร้อม แต่ก็ต้องทำงานภายใต้ข้อจำกัดมากมาย

ข้อมูลจากเวทีเสวนาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าในพื้นที่จังหวัดยะลาและ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีกลุ่มคนเปราะบางที่ถูกทอดทิ้งจากสังคมเมืองอยู่จำนวนมาก จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกันดำเนินการในเรื่องนี้ โดยเฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและสามารถดำเนินการเรื่องนี้ได้ แต่ก็จำเป็นที่ส่วนกลางจะต้องให้การช่วยเหลือ และต้องมีการปรับแก้กฎระเบียบบางอย่างเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการเรื่องนี้ได้อย่างคล่องตัว เพื่อประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนทุกกลุ่ม และที่สำคัญประชากรกลุ่มเปราะบางจะได้ไม่ต้องถูกทอดทิ้งหรือหลงลืมไว้ข้างหลังอีกต่อไป

บทส่งท้าย

ความเปราะบางมักจะเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นอยู่กับความเหลื่อมล้ำ ดังจะเห็นได้จากสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำสูงจะมีคนเปราะบางจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านอื่น ๆ ยิ่งมีความเหลื่อมล้ำมากเท่าไร โอกาสที่จะมีจำนวนกลุ่มคนเปราะบางเพิ่มมากขึ้นก็เท่านั้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาคือ ความขัดแย้งในสังคม อาจอยู่ในรูปของการแย่งชิงทรัพยากร การเอารัดเอาเปรียบ หรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มหรือระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนั้นยังมีปัญหาด้านคุณภาพชีวิตและปัญหาอื่น ๆ มากกว่าในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในระดับที่น้อย อาจกล่าวได้ว่าความขัดแย้งในสังคม

ไทยปัจจุบันมีรากยึดอยู่กับปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมและไม่เสมอภาค คนที่อ่อนแอกว่า โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางจะรู้สึกว่ามันถูกเอาเปรียบ ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และที่สำคัญยังถูกทิ้งห่างออกไปเรื่อย ๆ ดังนั้นการที่จะขจัดปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป หรือมีความเบาบางลง จำเป็นจะต้องทำให้แนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งผู้คนเกิดขึ้นได้จริงเป็นรูปธรรม สิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ คือการให้ความสำคัญกับกลุ่มเปราะบาง เพราะประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนชายขอบที่มักถูกลืม และถูกละเลยในมิติต่าง ๆ เสมอมาภายใต้การพัฒนาแบบทุนนิยมในปัจจุบัน รวมทั้งยังเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการเลือกปฏิบัติ และไม่สามารถ

เข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ จากนโยบายรัฐที่ขาดความเป็นธรรมเนื่องจากเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มนายทุน และคนชนชั้นสูง อีกทั้งยังปรากฏให้เห็นในสังคมอยู่บ่อยครั้งว่ากลุ่มเปราะบางยังเป็นกลุ่มที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ยิ่งเป็นกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยแล้วยิ่งต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากประชากรเหล่านี้ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ความไม่สงบ ดังนั้นทุกภาคส่วนต้องมาร่วมด้วยช่วยกันและผลักดันให้แนวคิดเมืองที่ไม่ทอดทิ้งผู้คนเกิดขึ้นโดยเร็ว เพื่อให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน ●

เอกสารอ้างอิง

- Bedrock. (2556). 17 แนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” สร้างเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนจากองค์การสหประชาชาติ <https://bedrockanalytics.ai/blog/technology/17-concepts-of-leave-no-one-behind-to-create-sustainable-livable-cities-from-the-united-nations>
- โครงการสุขภาพคนไทย. (2560). เสริมพลังกลุ่มเปราะบาง สร้างสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน. *สุขภาพคนไทย 2560*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชลิดา หนูหล้า. (2567). *ไปด้วยกันไปได้ไกล: ตีโจทย์เมืองยุคใหม่ ไม่ให้ทิ้งใครไว้ข้างหลัง*. <https://www.the101.world/city-design-for-a-sustainable-future/>
- ภูเบศร์ สมุทรจักร และคณะ. (2562). *การดูแลครอบครัวเปราะบาง ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและสังคมไทย*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรภัทร วีรพัฒนคุปต์. (2568). ความเหลื่อมล้ำ – ประชากรกลุ่มเปราะบาง – สิทธิมนุษยชน. *สมาคมสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน (สสส.)*
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ฐานข้อมูล TPMAP ปีพ.ศ.2562*.